

KARAMAN ARAŐTIRMALARI I

*Arkeoloji
Sanat Tarihi
Tarih*

Editörler

Prof. Dr. Hüseyin MUŐMAL
Dr. Öğr. Üyesi Erol YÜKSEL
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali KAPAR

KARAMAN ARAřTIRMALARI - I

Editörler

Prof. Dr. Hüseyin MUřMAL
Dr. Öğr. Üyesi Erol YÜKSEL
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali KAPAR

Editör Yardımcıları

Arş. Gör. Emre KOÇ
Arş. Gör. İsmail AKKAř

© Bu kitapta yayınlanan bildirilerin yayım hakkı saklıdır. Bu kitabın tamamı ya da bir kısmı, yazarının izni olmaksızın, elektronik, mekânîk, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz. Bildiri metinleriyle ilgili her türlü sorumluluk yazarlarına aittir.

ISBN: 978-605-7600-87-5

řELÂLE OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No: 22 Karatay / Konya
MATBAA SERTİFİKASI: 13361

Konya, Aralık 2019

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya
Tel. 0332 353 62 27

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINCI SERTİFİKASI: 44040

Vakfiyesi Işığında Karaman Nuh Paşa Camii

Ahmet GÜMÜŞTOP* - Murat BIYIKLI*

Giriş

İslâm tarih ve medeniyetinde önemli bir yeri olan vakıf müessesesi Hz. Peygamber Döneminden başlayarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Bu kurum, İslâm ülkelerinin sosyal, ekonomik ve kültürel hayatında son derece etkili olmuştur (Çelik 2017, 60). Vakfın temelinde insanlığa karşı şahsi ve vicdani sorumluluk hissi, iyilik, şefkat, yardımlaşma ve dayanışma duygusu vb. değerler ve bu değerleri kendisine ilke edinmiş kişinin hür iradesi yatar (Yediyıldız 2012, 479).

Vakıf, el birliğinin ve gönül birliğinin en güzel ifade ediliş şeklidir. Medeniyette ileri gitmiş olan toplumların hepsinde sosyal yardımlaşma ve dayanışma önemli bir yere sahiptir (Çaycı 2018, 18). Bu konudaki en parlak örnekler ise Türk vakıflarıdır (Kunter 1938, 103-129).

Vakfiye, vakfedilen bir malın hangi hayır işlerinde kullanılacağını, ne şekilde yönetileceğini gösteren senet anlamına gelmektedir. Vakfiyelerin, İslâm medeniyeti tarihinde önemli bir yeri vardır. Vakıfların şartları başlangıçta sözlü olarak ifade edilmiş, sonraki zamanlarda bu şartların yazılmasının daha sağlıklı olacağı düşünülmüştür. Bu durum vakfiye kültürünün doğmasını sağlamıştır. Vakfiyeler, gelir ve gider kalemlerinin, görevlilerin vazifelerinin ve onlara verilecek ücretlerin, ihtiyaç sahiplerine yapılacak yardımların vâkıf tarafından ayrıntılı biçimde belirlendiği belgeler olarak dikkat çeker (Özgüdenli 2012, 465).

Bir diğer ifadeyle vakfiyeler; İslâmiyet'ten önce ve sonra Türk devletlerinde meydana getirilen fonksiyonel yapı ve yapı topluluklarının, geçerli hukuk anlayışına göre hazırlanmış yönetmelikleri niteliğinde belgelerdir (Cantay 1994, 147-162).

Vakfiyeler dönemine göre farklı dillerde istinsah edilmiştir. Selçuklu Devleti ve Beylikler Döneminde vakfiyeler genellikle Arapça olarak (Yüksel 2007, 35-50), Osmanlı Döneminde ise ekseriyetle Osmanlı Türkçesiyle hazırlanmıştır (Kayaoğlu 1985, 22-25). Çalışmamıza konu olan vakfiye Arapçadır. Bunun muhtemel sebebi Nuh Paşa Camii'nin, Karaman'ın Osmanlı Devleti'ne katılmasından kısa bir süre sonra inşa edilmiş olmasıdır.

Nuh Paşa Camii Vakfiyesi Transkripsiyonu

Nuh Paşa Cam'i şerifinin vakfiyesidir

Bismillahirrahmanirrahim

- 1- Elhamdülillâhillezi biyedihî mekalîde umûre'l-cumhûri ve hüvel'müstekıllü fi tertîb'il-hayâti ve'n-nüşûri fem en teğarrabe ileyhi bimâ en'ame
- 2- 'aleyhi 'azizün ve ce'alehü cemîlen ve men e'ğraða 'anhü bivâhin 'azâben ve bilen veş-şalâtü vesselâmü 'alâ men lâ nebiyyün ba'dehü
- 3- ve 'alâ âlihi ve eşhâbihillezi evfû 'ahdehü ve ba'de vakfi'l-kitâbi şahîhun şer'ıyyün yu'arrabu mezmûnehü ve tebķâ meknûnehü an zikri mâ eķarrû
- 4- i'terafe şahîbil-hayrât ve'l-hasenât ve kâini'l-ihsâni ve'l-müberrât emîru'l-ümme'ti'l-kirâm şahîbül-'ızza ve'l-ihtîşâm¹
- 5- bi mezîdi 'inâyetülmelik el-'alleme hazreti Nûh Paşa İbnü'l-merhûm Mahmûd Efendi dâme 'ulüvvihi ve teķabbelellâhü hayrâtehü bi enne kad vekafe ve ħabese
- 6- ibtiğâi limerdâti rabbihi'l-kerîm mâ hüve lehü ve mülkihi ve taħte taşarrufihî ila ħıne şudûri hâzihi'l- vakfi minhü ve zâlike beytü'l-ķahveti

* Arş. Gör. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi, İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü, İslâm Sanatları ve Dini Musiki ABD, a.gumustop@gmail.com

* Arş. Gör. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi, İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü, Siyer-i Nebi ve İslâm Tarihi ABD, muratbiyiklimuratbiyikli@gmail.com .

¹ Transkripsiyonda ve tercümede okunamayan yerler (.....) işareti ile belirtilmiştir.

Belge 1: Nuh Paşa Camii Vakfiyesi²

- 7- elvākia bilârende el-mahrûse el-mahdûd bimülki'l-vâkıfî'l-mezbûri mine't-ṭarafeyni ve bi't-tarîkı'l-â'm ve bi'l-furnü'l-habbâze ve cemî'u
- 8- el-furnü'l-habbâze el-muttâsıl beytü'l-kahveti el-mezbûr ve dekânîni sūkî bâzâr'el-âtik ve cemî'u't-ṭahûni'l-kâyin bihârici'l-beldeti'l-
- 9- mezbûreti'l-m'arûf bi'tâhûni yedeviyi ve ṭahûni'l-uḥra'l-meşhûr bi ṭahûni Kakaç ve nişfü't-ṭâhûni'l-m'ağrûf bi ṭahûni
- 10- Fakih Ahmed el-müstâğniyetü küllehâ 'ani't-tahdidi's-şöhretüha ve 'ademi şebihâ bi'l-beldeti'l-mezkureti ve kıṭ'atı ardı'l-kâyineti bihârici'l-

- 11- beldeti'l-mezbureti karîbetü Hacı Celâl el-meşhûr bi'arđı Emîr Bey ve ma'zûl ev 'ala'l-mahdûdeti bi't-tarîkı'l'âm
- 12- mine't-ârafeyni ve bi 'arđı mevķûkâtı limescidi maħalleti Emķüsüvân ve bimülki Divâne Nasûh ve cümleten kıt'ate erđın uħrâ'l-kâyineti
- 13- bıkârbi mine'l-mahalleti'l-merķûmeti eyđan el-ma'ğrûf bi 'arđı Pîrî Kâđî el-mahdûdetü bivakfi'l-medreseti'l-vaķiati bi Ermenek
- 14- ve bivakfi'l-mescidi'l-vaķi bi Emķüsüvân ve bivakfi'l-'imâratı'l-İbrâhîmi ve bivakfi Muķbil Ağâ ve ibn'üt-tekâ ve arđı'l-
- 15- cenneti ve bi 'arđı el-mevķûfeti bi'l-câmi'i'l-vaķi'i bıkâl'ati Lârende el-mahrûseti ve cemî'u'l-hâmami'z-zevcî'l-vâķi'i bi beldeti'l-mezbureti'l-
- 16- meşhurati bi ħamâmi'l- cedîdi bicümleti ħudûdiha ve ħuķuķiha vakfen şaĥîĥan şer'ıyyen ħalışan şâfiyen 'ariyen 'an şâibeti'r-
- 17- ribâ ve'l-fesâd ve selleme el-vâķıfı'l-müşârü'l-ileyhi külleha ilâ men naşîbehü mütevelliyen 'aleyhâ ve hüve'r-racülü'l-med'uvve İbrâhîm
- 18- bin Süheyl ve hüve kabeğa ve teselleme'l-mevķûf'el-mezbûre küllehâ teslîmen ve tesellümen şaĥĥıyyeyni şer'ıyyeyni ve şeraťa'l-vâķi'a'l-
- 19- mezbûra teķabbellâhü ħayrâtehü ve dâ'afa ħasenâtehü en yüveccihe 'aķârât el-mevķufetü el-mezburetü bi-yedi'l-mütevellî ve ra'yihî bi'l-icâratı's
- 20- şaĥîĥati'-ş-şerıyyeti'l-ĥaliyeti 'anı'l-fesâdi ve 'ayyene minhü ħamsete derâĥîm külle yevmin limen yekûnü ĥaĥîben
- 21- bi'l-câmi'i'l-lezî benâhâ el-vâķıfı'l-mezbûr dâmet me'alîhi bimaħalleti Koçak Dede min maħallâti Larende el- mezbûreti
- 22- bıkârbi mine'd-dari's-s'adeti ve civârı Harmanlı ve ħamsete derâĥîm eyđan külle yevmin raculün şâliĥun 'âlimun
- 23- bi'l-uşûlı ve'l-furû'i ve't-tefâsiri ve'l-eĥadîsi vebi'l-ulûmi'l-mevķûfeti 'aleyhâ siyyemâ'ılme'l-me'ânî ve'l-beyân
- 24- ve'aza ve neşâha li'l-müslimîne'l-müstemi'îne' l-müctemi'îne bi'l-câmi'ı'l-mezbûri yevme'l-cumu'ati 'akîbe şalati'l-cumuati ve'd-du'ai
- 25- 'amelen bıkavlihi 'azze ve celle "feiza kuğiyeti's-şalatü fenteşirü fi'l-'arđı vebteĝu min fağlillahi vezkurûllahe
- 26- kesiran lealleķüm tüflihûn" ve 'ayyene'l-vâķıfı el-müşârün ileyh zadellâhü 'umrahü ve teķabbele ħasenâtehü külle yevmin erbe'ate
- 27- derâĥimin ve yekûnü ve ħamsete derâĥîmin licum'ati't-te'zîn biĥaysü nasbun şaĥşeyni'l-emîni bi evķâti's-salâti
- 28- yüeddiyâni ĥızmetü't-te'zîn ve'l-i'lâmü 'alâ vechi'l-münâvebeti 'alâ en yekûne liküllî vâĥidin minhümâ dirhemeyni râıyceyni
- 29- ve nişfü dirhemün ve dirhemeyni râıyceyni fi'l-vaķti limen yekûnü ħayyimen ve muvaķķiden lis-serrâci fihi ve 'ayyene el-vâķıfı'l-mezbûr
- 30- dâ'afellaâhü te'alâ ħasenâtehü ve zâde taķven ve külle yevmin liküllî vâĥidin mine'l-ķarrai's-sülüseyni el-ķâdirîne bitilâveti'l-ķur'ânî'l
- 31- 'azîm min ĝayri'l-ĥaķķi ve dirhemen vâĥiden bişartın en yectemi'a küllehü külle yevmin siva'l-cumu'ate ve'l-'ıyde
- 32- ba'de işrâķi's-şemsi 'alâ en yeķrae külle vâĥidin minhüm cüzen min'el-ķur'ân'il-'azîm ve furķâni'l-ķerîm 'ala vechi şârin
- 33- tilâvete küllehü ĥatmen tâmmen kâmilin min'el-ķurâne'l-ĥakîm vehibü sevâben tilâvetihim evvelen lirûĥi rasûli rabbi'l
- 34- 'alemîn ve şefi'u'l-'aşât lilmüzennibîn'el-ķaşırîne "yevme yefirru'l-mer'u min eĥıhi ve ümmihi ve ebîhi ve şaĥıbetihi
- 35- ve benîhi liküllî imriin minhüm yevmeizin şe'nün yüĝnihi" Muĥammed'ül-Muştafa ve ĥabibehü'l-müctebâ şallallâhü te'alâ 'aleyhi ve sellem
- 36- ve 'ala âlihî ve eşĥabihî ve lirûĥil vâķıfı'l- mezbûr er-raci raĥmete bi rabbi'l-ĝafuri muĥtesiben ve zannen mecdehü
- 37- mültemisen mütedarri'an min fađlihî 'ala't-tarîķu't-tevekkül ve'l-i'timâd ila 'amelihî dirhemeyni
- 38- râıyceyni limen yekûne reîse'l-maĥfeli yevme'l-cumu'ati li'l-ķarrâillezine yeķrâüne'l-ķurâne'l-'azîme
- 39- 'ala tarîķi el-müte'arif beyne'n-nâsi ve 'ayyene liküllî vâĥidün minhüm külle yevmin nişfe
- 40- dirhemin ve şare küllehü ħamsete neferin ve 'ayyene dirhemen vâĥiden limen yekûne mu'arifen fihi ve dirhemen raculen
- 41- kâmilin fi na'ti'n-nebiyyi şallallahü 'aleyhi ve sellem ve ĥışalihi'l-ĥamîdeti el-meşhûr bina'ti ... ve 'ayyene

- 42- el-vakıfûl-mezbûru şabe dünyâhü 'uqbâhü külle yevmin hamsete derahimin rey' u'l-mevkûfû'l-mezbûri limen yekûnû mütevelliyen
- 43- 'aleyhi hakka't-tevelliiyetü ve şartu't-tevelliiyetü evvelen linefsihi'n-nefisiyyeti bihayşü şara ra'yü't-tevelliiyeti ve naşbeha ve 'azleha
- 44- biyedihi mâ dâme bıqaydi'l-hayâti sümme sümme'l-ibnâi batnen ba'de batnin ve karnen ba'de karnin mâ tenâselü
- 45- ve in inşarâdu el-'ıyazü billâhi şare müfevviğan bira'yi'l-hakimi's-şer'iyyi bi'l-beldeti'l-mezbûri ve şareta en yekûne'l-hakime'l-
- 46- mezbûre nazıran 'ale'l-vakfi'l-mezkûri ve 'ayyene hakkun-nezaretü külle yevmin dirhemen min ğilletihi'l-mevkûfû'l-mezbûri
- 47- ve şareta el-vakıfû'l-mûma ileyh ce'ale'llâhü te'alâ ve keennehü fi el-cenânü mürtezekeati el-câmi'ul-mezbûri mine'l-hatıbi ve'l-imâmî
- 48- ve'l-müezzini ve gayrihim en yü'ayyine tilâveti'l-eczâi-sseleşine el-mevdûati fihi mâ dâme ehlen likırâetihi ve mâ fağlün minhüm
- 49- yüveccehü ile'l-âhari ve 'ayyene'l-vakıfû'l-mumâ ileyi min rey'il-mevkûfû'l-mezbûri ve ğilletihi külle yevmin dirhemeyni rayiceyni lişem'i'l-
- 50- câmi'i ve serâcihi ve kândilihi ve limuşallati haşırâhü ve gayrahü mine'l-mehmâti fâze etemmet vezâyifü ve'l-meşârifü'l-mezbûre
- 51- ve zâde rey'ul-mevkûfati'l-mezbûra ve ğilletüha yûsraf evvelen ilâ rammeti'l-câmi'i'l-mezbûri ve'l-mevkûfati'l-mezbûra
- 52- en ihtece ileyhâ ve 'ayyene'l-vakıfû'l-mezbûri min zevâyidi külle yevmin 'ısrıne dirhemen râyicen lisâhıbihi'l-vakıfı'l-mezbûre
- 53- ve haliletihi tâcü'l-muħaddedât ikılilü'l-müvekkârât şahıbü'l-hâyırât ve'l-hâsenât el-hurmetü'l -med'uvvetü Mehtâb
- 54- bintü Abdü'l-mennân el-mensübetü ilâ dâri's-saltanatı's-sünniyyeti ve'l-harami'l-'osmaniyyi'l-hâkâniyyeti mâ dâmet lâbiseten
- 55- bilibâsi'l-hayati ve mâ beka minhâ yûraddü ile'l-vakıfı'l-mezbûri ve in inhedeme el-câmi'u'l-mezbûri bimûrûri'd-duhûri ve'l-e'vâmî
- 56- ve havâdisü'l-e'sârî ve'l- ezmânî ve lem yekün i'âdetihi şurife ve ü'tiye el-ġilâlü ve'l-icârâtü ilâ fuķârâtı'l-beldeti'l-
- 57- mezbura ve 'ayyene el-vakıfû'l-mûma ileyh teķabbellâhü te'alâ hayrâtehü külle yevmin nişfe dirhemini li-buħûri ve'l-ıtrî ve'l-hâdimü ve nişfe
- 58- dirhemini racülün deyyinün yenzuru cem'ul-mürtezekeati ve'l-ħuddâm bihayşü men yüeddi'l-hızmete ve men lem yüeddi el-meşhûra bi nüskatçı ve şerata
- 59- eydan en yekûne't-tagıyre ve't-tebdile ve'l-halle ve'l-aķde ve't-tahvile fi furû'l-vakfi'l-mezbûri biyedihi mâ dâme muķayyimeten
- 60- bıqaydi'l-hayati iķrâran ve i'tirâfen şahıhayni şer'ıyyeyni vakfen şahıhan şer'ıyyen ve ħabesen şarıhan mür'ıyyen betten ve tebellen müebbeden
- 61- ve muħalleden müsellimen ilâ men naşbihi mütevelliyen 'aleyhi ve hüve İbrâhîmü'l-mezbûru ve maħkûmen 'aleyhi bi's-şıhhati ve'l-luzzûmi ve'l-ħuşûsi ve'l-umûmi
- 62- müseccelen ve mübremen muħkemen ba'de mâ ru'ıye şerâyiti't-tescili ve'l-ħukmi min teslim ve tesellüm ve talebi'r-rucu'i
- 63- ve'l-imtinâ' ve'l-ħuşumâti ve'n-nizâ'i bisebebi'l-iħtilâfi'l-vakıi beyne'l-isrâfi fi ħuşusi'l- evķâfi 'amelen bihâ hüve
- 64- el-evķafü ve'l-ülâ bi'l-kadâi ve'l-fetevâ ħukmen ve tescilen şahıhayni şer'ıyyeyni feşarat el-evķâfı'l-mezbura ba'de'l-ħavfi
- 65- ħukme'l-hakimi'l-müvâkı' e'lâhü el-mütevakki' rıdae mevlâhü esbegallahü te'alâ 'aleyhi'l-âlâe vakfen lâzi-men bilâ müzâhimin bihayşü lâ yehûmu ħavlehü
- 66- bütlanü vefrin ve takşir anhö eydi't-temellüki ilâ ebdi'l-âbâdi femen râme fesünnehü ve ta'filehü ve ebtealehü ve tebdilehü feşarrefehüllâhü
- 67- 'ammâ erâdehü ve ħaybete hü fi'd-dünya ve'l-âhıra murâdehü ve 'aleyhi la'netüllâhi ve'l-melâiketü ve'n-nâsü ecme'ine ve me'vâhü cehenneme yûşkâ
- 68- fi hâ min ħamîmin ve ğıslıne ve 'alâ hazâ vakıü'l-işhâdi ve't-taharruri ve'l-beyânü ve't-takrîrü fi evâiri zi'l-ħicceti'l-ħarâmî
- 69- senete ħamsete ve elf min'el-ħicreti'n-nebeviyyeti muştafavıyyeti 'aleyhi's-şalâvâtü ve's-selâm.

Fecrû'l-kuḍâti Seyyid Muḥammed efendi
 İbni's-seyyid Muḥammed efendi el-kâḍî bilârende
 Sâbıkan
 ve eḥûhü E's-seyyid Aḥmed efendi el-kâḍî bilârende Sâbıkan
 Eydan
 Ve eḥûhü'l-âḥar e's-seyyid şeyḥ Muḥammed Efendi
 ḥadîmü'l-fıkhî e'l-ḥalvetiyyeti fi zâviyeti şeyḥ
 'alaeddîn ḳuddise sirruh

Nuh Paşa Camii Vakfiyesi Tercümesi

İnsanların işini elinde tutan Allah'a hamdolsun, o hayatı ve yeniden dirilişi düzenlemede bağımsızdır. Kim ona nimetleriyle yaklaşırsa onu aziz ve güzel kılar ve kim ona isyan ederse onun için azap ve ceza vardır. Salat ve selam kendisinden sonra nebi gelmeyecek olana, onun ailesine ve ahdine vefa gösteren ashabınadır. Şimdi bu yasal ve doğru olan vakıf yazısı güvence altına alınmıştır. Hayır ve hasenat sahibi, iyiliklerin kaynağı, değerli ümmetin emiri, büyüklük ve ihtişam sahibi (Allah'ın ona olan yardımı artsın) rahmetli Mahmut Efendi'nin oğlu alim Hz. Nuh Paşa'nın (yüceliği devam etsin, Allah hayırlarını kabul etsin) söyleyerek kararlaştırdığı şeyleri içermektedir. Çünkü o, her şey onun mülkünde olan kerim Rabbi'nin rızasını gözeterek vakfetmiştir. Kendisinden bu vakıf ortaya çıkana kadar ondan yararlanmıştır.

Larende'de bulunan, zikredilen vakfın ana yol ve batıda da fırın tarafından çevrelenen mülkünün sınırları içerisinde; ve zikredilen kahveye bitişik olan fırının tamamı ve eski Pazar Çarşısı dükkanları ve zikredilen yerin dışında bulunan el değirmeni olarak bilinen değirmenin tamamı, Kakaç Değirmeni diye meşhur olan diğer değirmenin ve Fakih Ahmed Değirmeni olarak bilinen değirmenin yarısı (ki hepsi benzersizliğinden ve zikredilen yerdeki şöhretinden dolayı sınırlamaya ihtiyaç duymaz) vakfedilmiştir. Zikredilen bölgenin dışına düşen ve Emir Bey arazisi diye meşhur olan -Hacı Celal arazisine yakın- yerden bir bölüm, iki tarafından ana yol ile sınırlı olan Emküsvan Mahallesi Mescidi arazisi ile Divane Nasuh mülküne kadar olan kısım vakfedilmiştir. Zikredilen mahalleye yakın bir bölgenin tamamı olan Piri Kadı arazisi diye bilinen yer vakfedilmiştir. Bu arazi Ermenek'te bulunan okulun vakfiyle, Emküsvanda yer alan caminin vakfiyle, İbrahimiler Aşevinin vakfiyle, Mukbil Ağanın vakfiyle ve korunmuş Larende kalesinde yer alan caminin vakıf arazisiyle sınırlıdır. Ve zikredilen beldede bulunan yeni hamam diye meşhur olan erkek hamamının sınırlarının ve haklarının tamamı gösteriş ve fesatlık dedikodusundan uzak sahih, şeri, halis olarak vakfedilmiştir.

Kendisine işaret edilen vâkıf, mütevellî olarak belirlenen ve Süheyl bin İbrahim olarak çağrılan kişiye bu vakıfların hepsini teslim etti. O da zikredilen vakıfların tamamını zikredilen vakıf sahibinin şartlarıyla doğru ve yasal bir şekilde teslim aldı. Allah onun hayırlarını kabul etsin ve iyiliklerini katlasın. Zikredilen vakıf yerlerinin mütevellînin eliyle ve onun görüşüne göre fesattan uzak, sahih ve yasal bir ücretle kiraya verilmesine karar verildi. Elde edilen girdiden Larende Mahalleleri'nden Koçak Dede Mahallesi'nde bulunan, zikredilen vâkıfın bina ettiği -Harmanlı civarında, Dârüssaâde'ye yakın- camide imam-hatip olan kimseye her gün için beş dirhem ödenmesini belirledi. aynı şekilde Cuma günü cuma namazından ve duadan sonra zikredilen camide toplanan Müslümanlar'a vaaz ve nasihat eden; usûlde, fîrû da, tefsirde, hadiste, mana ve izah ilimlerinde âlim ve sâlih olan bir adama her gün için beş dirhem ödenmesini belirledi. Aziz ve celîl olan Allah'ın sözüyle başlarız: "Namaz kılınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın. Allah'ı çok zikredin ki kurtuluşa eresiniz."³ Allah iyiliklerini kabul etsin ve ömrünü artırsın ki zikredilen vakıf sahibi dört dirhem cuma ezanı okuyacak kişiye beş dirhem ödenmesini ve nöbetleşe bir şekilde ezan okuma, duyuru yapma hizmetini eda edip ezan okuyacak olan iki kişiden her birine tedavülde olan iki dirhem, vakitlerde kandilleri tutuşturan kişiye tedavülde olan iki buçuk dirhem ödenmesini belirledi.

Zikredilen vâkıf her gün için Kur'an-ı Kerim'den otuz cüz okuyacak olan kârilere okuduklarının karşılığı olmamasına rağmen, yetersiz olmasına rağmen tedavüldeki bir dirhem belirledi. Cuma ve Bayram günleri hariç her gün güneşin doğuşundan sonra toplanmalarını, Kur'an-ı Kerim'den her biri bir cüz okumak suretiyle, okunanların tamamının bir hatim olmasını şart koştu. Yine şu şartı koştu; Kur'an'dan hâsıl olan sevabı isyan edip günah işleyenlere şefaathçi olan "Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün -kulakları sağır edercesine şiddetli ses geldiği vakit- işte o gün onlardan herkesin kendini meşgul edecek bir işi vardır."⁴ Resûl-ü Rabbü'l-âlemin, Allah'ın habibi Muhammed Mustafa'ya, onun âline, ashabına ve zikredilen vâkıfın ruhuna hediye edecekler (ki o vâkıf Rabbi'nin rahmetine sığınarak, ondan yakarıştaki bulunarak, tevekkül ederek ve yaptıklarına itimat ederek hayır işledi). Vâkıf, Cuma günü mahfelde Kur'an okumak için görevlendirilen beş kişiden başkan olana iki dirhem, insanlar arasında iyi bilinen, bu kârilere diğerleri için de yarım dirhem belirledi. Peygamberimizin naatını bilen, onun eşsiz hasletlerini öven bir kişiye de bir dirhem belirledi.

³ Cuma Sûresi 62/10.

⁴ Abese Sûresi 80/33-37.

Bu zikredilen vakıfların üzerine mütevellî olan kişi için de tevellüyet hakkı olarak her gün için beş dirhem belirlendi. Hayatta olduğu müddetçe göreve getirme ve azletme yetkisi vâkıfın kendi elindedir. Bu tevellüyet babadan oğula ve kuşaktan kuşağa nesilleri tükeninceye kadar devam edecektir. Eğer onların soyu kesilirse, söz konusu beldenin şer'i hâkiminin görüşüyle vakfa bir temsilci atanacak ve hâkim vakfa nezaret edecek. Söz konusu hâkimin nezaret hakkı için her gün vakfın gelirlerinden elde edilecek bir dirhem verilmesi belirlendi. Vâkıf, zikredilen caminin hatip, imam, müezzin ve otuz cüzü okuyacak kişiler ile diğer görevlilerin belirlenirken, ehil olmalarını ve faziletli olanın diğerine tercih edilmesini şart koştu. Zikredilen vakfın gelirinden ve mahsulünden her gün iki dirhem caminin mumu ve kandili için harcanacak.

Söz konusu vazifeler ve masraflar tamamlandıktan sonra zikredilen vakfın geliri ve mahsulü artarsa bunlar öncelikli olarak zikredilen caminin ve vakıfların onarımına ve bu konuda ihtiyaç duyulan şeylere harcanacak. Yine bu artan gelirlerden hayatta olduğu sürece her gün yirmi dirhem vâkıfın hayır ve hasenat sahibi olan eşine verilecek (ki ismi Mehtap bintü Abdülmennan olup Osmanlı ailesine mensuptur). Ondaki kalanlarını da zikredilen cami, asırların ve zamanın geçmesiyle, fırtınalarla ve doğal afetlerle yıkılması durumunda ve yeniden inşası mümkün olmadığında vakıf buraların gelirlerinin mahsulün ve kiralardan söz konusu beldenin fakirlerine verilmesini belirledi. Her gün yarım dirhem bu caminin buhur ve utur (koku) hizmetlisi için, yarım dirhem işçilerin ve hizmetlilerin tamamını takip eden adam için- görevlilerin işini tam yapması için takip edecek- belirledi.

Söz konusu vakıfların herhangi bir bölümünde bir değişiklik ya da dönüşümün sadece kendi eliyle olabileceğini şart koştu. Bütün bunları sahih ve şeri bir şekilde ifade ederek vakfetti. Bunun sonsuza kadar böyle olmasını istedi. Bunları da üzerine mütevellî olarak belirlediği kişiye teslim etti. Mütevellî olarak belirlediği kişi ise zikredilen İbrahim'dir. Gerekli olan bütün resmi işler, teslim, tesellüm, geriye verme, vakıflar sebebiyle selefler arasında gerçekleşen ihtilafları, tartışmaları karara bağlama gibi konular şartları belirlenmek üzere mütevellînin sorumluluğundadır. Oluşan ihtilaflarda kadı görüşlerine ve fetvalara göre hüküm verilecek ve bu hüküm kayıt altına alınacaktır. Ve burada yukarıda zikredilen hâkimin hükmü, rızası ve imzası olacaktır (Allah onun rızasını genişletsin). Kim bu söylediklerim hakkın da kusur işlerse, vakfa ait şeyleri sahiplenirse, vakıf kurallarını değiştirirse, vakfı kullanılamaz hale getirirse Allah onu dünya ve ahirette hayal kırıklığına uğratsın. Allah'ın, meleklerin ve insanların tamamının laneti onun üzerine olsun. Gideceği yer cehennem olsun ve orada cehennemin kaynar suyuyla sulansın ve ateşli suyuyla yıkansın. Bu vakıf hicri bin beş senesinin Zilhicce ayının sonunda şahitlerin huzurunda beyan edilmiş, yazılmış ve rapora dökülmüştür.

Efendimiz Mustafa sallallahü aleyhi ve sellem hicretinin 1005. senesi.

Larende kadısı Seyyid Muhammed Efendi oğlu Kadı Seyyid Muhammed Efendi

Ve kardeşi Larende kadısı Seyyid Ahmed Efendi

Ve diğer kardeşi Şeyh Seyyid Muhammed Efendi (Halveti Şeyhi Alaeddin (k.s.) zaviyesinde fakirlere hizmet eder -şeyhtir)

Nuh Paşa Camii Vakfiyesi Değerlendirmesi

Vakfiyenin dili Arapça'dır. Allah'a hamd ve resûlüne salat ve selam ile başlar. Vakıf sahibi Nuh Paşa'dan övgü ile bahsedilir. Bu giriş kısmından sonra vakfın sınırları ve şartlarının yer aldığı bölüme geçilir.

Vakfiyede cami civarında bulunan fırın ve Pazar Çarşısı dükkânları ilk olarak vakfedilen eserler olarak zikredilir. Bunlara ek olarak Kakaç Değirmeni ile Fakih Ahmed Değirmeni'nin yarısı da vakfedilmektedir. Ayrıca muhtelif yerlerdeki arsalar da vakıf kapsamında ifade edilmiştir. Vakfiye metninde Emküsvan (Emeksüvan) Mahallesi'ndeki cami ile İbrahimiler Aşevinin vakfı ve Mukbil Ağa vakıflarına da atıflar yapılmıştır. Vakfiyede Süheyl bin İbrahim isminde bir zatın mütevellî olarak belirlendiği de ifade edilmektedir.

Vakfiyenin son bölümünde vakıf gelirlerinin nerelere harcanacağı ifade edilmektedir. Bu kapsamda mütevellî başta olmak üzere vakıf kapsamında görev yapacak olan imam, müezzin, vaiz ve hafızlara belli ücretler ödeneceği belirtilmektedir. Ayrıca vakıf gelirlerinin, ihtiyaç halinde caminin ve diğer vakıf eserlerinin tamiri için harcanması gerektiği belirtilmiştir. Vâkıfın hanımına da vakıf gelirlerinden bir ücret verilmesi istenmiştir.

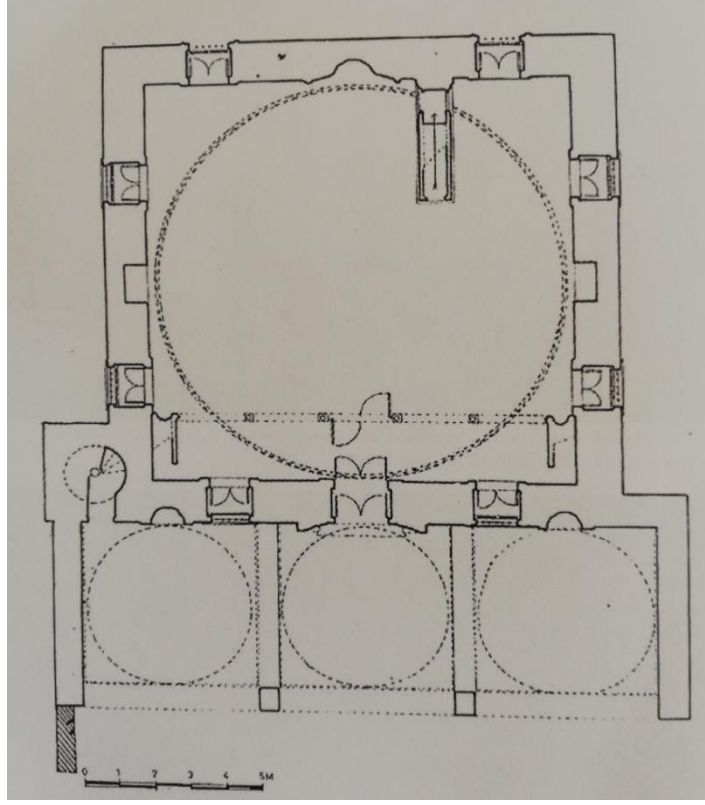
Son bölümde vakfa zarar veren ve vakıf kurallarında tahrifat yapan kişilerin Allah'ın lanetine uğrayacağı belirtilmiş, vakıf senedinin bu şartlar altında tescil edildiği ve ihtilaflı durumlarda kadı görüşünün alınacağı beyan edilerek vakfiye tamamlanmıştır.

Vakfiyeden hareketle öğrendiğimiz önemli bilgiler arasında vâkıf olarak Nuh Paşa'nın belirtilmesi, caminin inşa edildiği bölge olarak Koçak Dede Mahallesi'nin adının geçmesi, inşa tarihi olarak da hicri bin beş senesinin verilmiş olması zikredilebilir. Bunlara ilave olarak vakfın sürekliliğini sağlamak için her türlü ayrıntının düşünülerek kayda geçirildiğini görmekteyiz.

Nuh Paşa Camii Hakkında Bilgi

Karaman Koçak Dede Mahallesi'nde bulunan cami, Anadolu'nun birçok şehrinde çeşitli görevler ifa eden ve vezirlik makamına kadar yükselen Nuh Paşa tarafından buradaki valiliği döneminde yaptırılmıştır (Gülcan t.y., 141-142).

Girişte bulunan kitabesinde de H.1005/M.1596 yılında Nuh Paşa tarafından yaptırıldığı zikredilmektedir. Yapı kare planlı bir harim ve önde üç bölümlü son cemaat yerinden oluşmaktadır. Harimin kuzeydoğu köşesinde tek şerefeli minaresi bulunur (Konyalı 1967, 339). Caminin avlusuna kuzeyde yer alan basık kemerli bir kapıdan yol kotunun yükselmesi nedeniyle basamaklardan inilerek girilir.

Çizim 1: Nuh Paşa Camii Planı (İ.A. Aslanoğlu'dan)

Resim 1: Nuh Paşa Camii

Cami tamamen kesme taş ile inşa edilmiştir. Son cemaat yerinin kemerleri, önde dikdörtgen formlu iki kesme taş ayak ile yanlarda duvarlardaki konsollara oturtulmuştur. Batı duvardaki konsol mukarnalıdır. Son cemaat yeri üç küçük kubbe ile örtülmüştür. Kubbelere geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. Son cemaat mahalli kubbeleri doğu, batı ve güneyde duvarlara kuzey yönde ise ortaya yer alan kesme taş ayaklar ile desteklenen sivri kemerler üzerine oturmuştur. Kemerler arasına ahşap gergiler atılmıştır (Temizsoy ve Uysal 1987, 45).

Taç kapı cepheden taşkın şekilde konumlandırılmıştır. Tamamen mermer olan yapı cümle kapısının basık kemeri ni içinde barındırır. Niş kemeri ile cümle kapısının kemeri arasına iki parça halinde kitabe konulmuştur. Üstteki kitabe yapının inşa tarihini vermektedir.

Resim 2: Nuh Paşa Camii Taç Kapısı

Resim 3: Nuh Paşa Camii Harim Kısmı, Mihrap ve Minber

Harim kare planlı olup pendentiflerle geçilen kubbe ile örtülmüştür. Kubbe sekizgen kasnak üzerine yerleştirilmiş ve köşelerde ağırlık kuleleri ile desteklenmiştir. Ağırlık kuleleri yedi köşeli olup üzerleri çok küçük kubbelerle örtülmüştür. Mihrap taç kapıda olduğu gibi mermer malzemeden yapılmıştır. Kenarlarında sütunçeler üst kısmında ise mukarnaslı kavsara yer alır (Karpuz 2009, 97). Minberde ise malzeme olarak kesme taş tercih edilmiştir ve sade bir yapıdadır.

Yapı doğu, batı ve güney cephelerde yedişer, kuzey cephede ise iki pencere ile aydınlatılmıştır. Kuzey cephe hariç diğer üç cephede “üstte sivri kemerli iki, bunun altında sivri kemerli üç, en alt kısmında da dikdörtgen taş söveli ikişer pencere yer almaktadır. Üst kısmında görülen sivri kemerli pencereler basit silmeler içerisine alınmış alçı şebekelidir. En alt sırada bulunan dikdörtgen pencereler lokma demir parmaklıklı ve üzerleri sağır kemerlidir. Sağır kemerlerin üzeri kırmızı ve bej rengindeki taşlardan sıralı olarak örülmüştür. Harimin içerisindeki dikdörtgen alt pencerelerin sivri

kemerli alınlarındaki siyah zemin üzerine altın yıldızı ile Celi sülüs hatla bazı ayetler yazılmıştır.” (Denktaş 1995, 129).

Resim 4: Nuh Paşa Camii Pencere ve Pencere Alınlıklarındaki Ayetler

Harimin kuzeyi boydan boya altı sütun tarafından taşınan mahfil ile kaplanmıştır. Sütunların başlıkları baklava motifleri ile süslenmiş olup, birbirlerine sivri kemerlerle bağlanmışlardır. Mahfilin tavanı nakışlı ahşap işçiliğinin önemli bir örneğidir (Konyalı 1967, 400).

Resim 5: Nuh Paşa Camii Mahfil Tavanı Ahşap Süsleme

Evliya Çelebi, cami hakkında şu bilgileri vermektedir: “Nuh Paşa Camii gayet sanatlı ve nakışlı bir kargir yapıdır. Kubbesi kurşunla örtülüdür. Bunun mevzun minaresi gibi minare hiçbir şehirde yoktur. Avlusunda fiskiyesi ve şadırvanı⁵ selsebil gibi bol su akıtip cemaat abdestlerini tazeleyip Cenâb-ı Hakk’a yaklaşırlar. Aydınlık ve ferah bir camidir. Bu şehirde bundan başka kurşunlu cami yoktur.” (Çelebi 1935, 313-315).

⁵ Bu şadırvan günümüze ulaşamamıştır.

Mustafa Denктаş, caminin günümüzdeki kubbesinin kesme taşla kaplı olmasını ve Evliya Çelebi'nin kubbenin kurşunlu olduğunu söylemesi arasındaki farklılığı caminin kubbesinin onarım geçirmiş ve kurşunun kaldırılarak kesme taşla kaplanmış olabileceği şeklinde izah ediyor (Denктаş 1995, 129).

Kaynakça

- Cantay, Gönül. «Türklerde Vakıf ve Taş Vakfiyeler.» *Vakıf Haftası Dergisi*, 1994: 147-162.
- Çaycı, Ahmet. *Türk-İslâm Kültüründe Vakıf ve Sanat*. Konya: Palet Yayınları, 2018.
- Çelebi, Evliya. *Seyahatnâme*. Cilt 9. İstanbul, 1935.
- Çelik, Yılmaz. İslâm'da Sosyal Hizmetler- Hz. Peygamber Dönemi. Konya: Çizgi Kitabevi, 2017.
- Denктаş, Mustafa. «Karaman'daki Klasik Devir Osmanlı Yapıları.» *Vakıflar Dergisi*, no. 25 (1995): 125-146.
- Gülcan, D. Ali. Geçmiş Yüzyılların Karaman Büyükleri ve Şairleri. ş.y.: -, t.y.
- Karpuz, Haşim. *Türk Kültür Varlıkları Envanteri – Karaman*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2009.
- Kayaoğlu, İsmet. «Selçuklu Vakıflarına Genel Bir Bakış.» *Vakıf Haftası Dergisi*, no. 2 (1985): 22-25.
- Konyalı, İbrahim Hakkı. Âbideleri ve Kitâbeleri ile Karaman Tarihi, Ermenek ve Mut Âbideleri. İstanbul, 1967.
- Kunter, Halim Baki. «Türk Vakıfları ve Vakfiyeleri Üzerine Mücmel Bir Etüd.» *Vakıflar Dergisi*, no. 1 (1938): 103-129.
- Özgüdenli, Osman Gazi. «Vakfiye.» *TDV İslâm Ansiklopedisi* 42 (2012): 465.
- Temizsoy, İlhan, ve Vehbi Uysal. *Karaman*. Karaman: Karaman Müzesi Eski Eserleri Koruma ve Yaşatma Derneği Yayını, 1987.
- Yediyıldız, Bahaeddin. «Vakıf.» *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 2012: 479.
- Yüksel, Hasan. «Anadolu Beyliklerinde Vakıflar.» *Vakıflar Dergisi*, no. 30 (2007): 35-50.